

ΤΑΞΗ: Β΄ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΜΑΘΗΜΑ: ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ
ΥΛΗ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑΤΟΣ Α΄ ΤΕΤΡΑΜΗΝΟΥ
Βιβλίο: «Αρχές Φιλοσοφίας»

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Ξεκινώντας από την απορία

- Ενότητα πρώτη: Η ιδιαιτερότητα της φιλοσοφικής σκέψης. Σελ. 8-12
- Ενότητα δεύτερη: Βασικοί στόχοι της φιλοσοφικής δραστηριότητας. 13-18
- Ενότητα τρίτη: Κλάδοι της φιλοσοφίας και επιστήμες: 1. Βασικοί κλάδοι της Φιλοσοφίας 2. Επιχειρήματα (έγκυρο, ορθό, παραγωγικό, επαγωγικό επιχείρημα) 3. Φιλοσοφία και επιστήμες 18-23
- Ενότητα τέταρτη: Φιλοσοφία και κοινωνία: 1. Αμφισβητήσεις της αξίας της φιλοσοφίας 2. Η χρησιμότητα της φιλοσοφίας. 23-27

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Κατανοώντας τα πράγματα

- Ενότητα δεύτερη: Λέξεις, νόημα και καθολικές έννοιες (μόνο: ιδέες, δυϊσμός, καθόλου-καθολικές έννοιες) 36-37
- Ενότητα πέμπτη: Αριστοτελική λογική:
- Έννοιες (μόνο: πλάτος - βάθος έννοιας, γένος - είδος έννοιας, ειδοποιός διαφορά)
- Συλλογισμοί (μόνο: ελάσσων όρος, μείζων όρος, μέσος όρος, προκείμενες, συμπέρασμα) 53-57

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Αναζητώντας τη γνώση

- Ενότητα τρίτη: Θεωρίες για την πηγή της γνώσης
- Ορθολογισμός (μόνο: ορισμός, a priori/προεμπειρική γνώση, θεωρία της ανάμνησης (Πλάτων)),
- Εμπειρισμός (μόνο: ορισμός, στοιχειώδεις πεποιθήσεις/ιδέες, πρωταρχική γνώση), επαγωγή (Αριστοτέλης) 79-81, 86-87

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ – ΕΠΑΝΑΛΗΨΗ ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ Α΄ ΤΕΤΡΑΜΗΝΟ

1. Οι κλάδοι της φιλοσοφίας ορίζονται ή προσδιορίζονται με βάση τα φιλοσοφικά προβλήματα που καλούνται να συζητήσουν. Μεταξύ άλλων έχουμε τους εξής κλάδους:

Γνωσιολογία: είναι θεωρία της γνώσης σχετικά με τις δυνατότητες, τις πηγές, τα είδη και τις μεθόδους απόκτησής της.

Μεταφυσική ή οντολογία: ερευνά τη βαθύτερη υφή ή δομή ή σύσταση της πραγματικότητας. Είναι μια γενική θεωρία αυτού που υπάρχει ή σχετικά με το τι υπάρχει.

Αξιολογία ή πρακτική φιλοσοφία: περιλαμβάνει την ηθική, την πολιτική φιλοσοφία και την αισθητική. Ασχολείται με αρχές και αξίες που κατευθύνουν ή θέλουμε να κατευθύνουν τη ζωή μας.

Λογική: ασχολείται με τον τρόπο ή τη μέθοδο σκέψης. Λογίζεται συνεπώς ως όργανο της ορθής νόησης· δηλαδή όργανο ή εργαλείο για να σκεφτόμαστε ορθά.

2. Φιλοσοφία και επιστήμες

Σε παλαιότερες εποχές δε γινόταν διάκριση μεταξύ φιλοσοφίας και επιστημών.

Από τη φιλοσοφία αποσπάστηκαν σιγά σιγά επιμέρους γνωστικά πεδία, τα οποία αργότερα αποτέλεσαν τη φυσική, τη βιολογία κτλ.

Η φιλοσοφία προηγείται των επιστημών: έτσι μπορεί να συμβάλλει στη θεμελίωση των αρχών τους, στον προσδιορισμό των εννοιών τους, στην οργάνωση των μεθόδων τους.

Η φιλοσοφία όμως έρχεται και «μετά» από τις επιστήμες: δηλαδή συνοψίζει και ερμηνεύει και αξιολογεί τα πορίσματα των ερευνών τους.

Η φιλοσοφία δεν στέκεται «δίπλα» στις επιστήμες, δηλαδή δεν είναι μια παράλληλη επιστήμη, αλλά στέκεται «πάνω» ή «κάτω».

Η φιλοσοφική σκέψη δεν έχει τη γραμμική εξέλιξη που έχουν οι επιστήμες. Επιστρέφει διαρκώς σε ερωτήματα που παραμένουν «ανοικτά» από τη φύση τους και προσπαθεί να τα φωτίσει.

Αλληγορία του σπηλαίου

Η Πολιτεία περιλαμβάνει την Αλληγορία του σπηλαίου, με την οποία ο Πλάτων εξηγεί τη Θεωρία των Ιδεών του.

Σύμφωνα με τον αλληγορικό μύθο οι άνθρωποι ζούμε σαν φυλακισμένοι μέσα στις παραισθήσεις και τις αυταπάτες μας και δεν μπορούμε να γνωρίσουμε την αλήθεια γιατί μας εμποδίζουν τα δεσμά των αισθήσεων αλλά και τα δεσμά των εξουσιαστών, που χειραγωγούν τις αισθήσεις μας ώστε να αντιλαμβανόμαστε μόνο την πραγματικότητα όπως την καθορίζουν εκείνοι. Κάποια στιγμή μερικοί δεσμώτες απαλλάσσονται επιτέλους από την επιρροή των δογμάτων, χάρη στην παιδεία και τον ορθό λόγο και επιτέλους με καθαρή σκέψη μπορούν να γνωρίσουν την αλήθεια βασιζόμενοι σε αποδείξεις.

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΑ

Για να υποστηρίξει κανείς τις απόψεις του ή τις ιδέες του χρειάζεται να χρησιμοποιεί επιχειρήματα.

Πώς οργανώνεται το επιχείρημα;

Ξεκινάμε από τις **προκεείμενες** [=προτάσεις με λιγότερο ή περισσότερο λογικό περιεχόμενο] και καταλήγουμε στο **συμπέρασμα**: συμπερασματική πρόταση.

Είδη Συλλογισμού:

Παραγωγικός είναι ο συλλογισμός ο οποίος ξεκινά από κάτι γενικό και αφηρημένο (που θεωρείται ότι έχει αποδεδειγμένη ισχύ ή ότι αποτελεί εύλογη υπόθεση) και καταλήγει σε ένα ειδικό συμπέρασμα.

Παραγωγή : Γενικό → Ειδικό

π.χ. Τα φυτά είναι οργανισμοί

Η μηλιά είναι φυτό.

Άρα: Η μηλιά είναι οργανισμός.

Επαγωγικός είναι ο συλλογισμός ο οποίος ξεκινά από το ειδικό και το συγκεκριμένο και καταλήγει στο γενικό και αφηρημένο (από τις περιπτώσεις στον κανόνα που τις διέπει). Στον επαγωγικό συλλογισμό οδηγούμαστε στο συμπέρασμα συνήθως πιθανολογικά, με την πεποίθηση ότι αυτό που ισχύει για κάποιο μέρος / τμήμα που μελετήσαμε, θα ισχύει και για τα υπόλοιπα τμήματα του συνόλου.

Επαγωγή: Ειδικό → Γενικό

π.χ. Το κινητό τηλέφωνο διευκολύνει τη ζωή μας.

Το διαδίκτυο και το κινητό τηλέφωνο είναι επιτεύγματα της νέας τεχνολογίας.

Άρα: Τα επιτεύγματα της νέας τεχνολογίας βελτιώνουν την καθημερινότητά μας.

1. Έννοιες

Στην αριστοτελική λογική οι έννοιες τυποποιούνται με σημείο αναφοράς το πλάτος και το βάθος:

Πλάτος: Το σύνολο των ομοειδών πραγμάτων που υπάγονται σ' αυτήν: όχημα (αυτοκίνητα, φορτηγά, μοτοσικλέτες, ποδήλατα)

Βάθος: Σύνολο κοινών ιδιοτήτων των αντικειμένων που υπάγονται σ' αυτήν (όσο μεγαλύτερο το βάθος, τόσο στενότερο το πλάτος. Π.χ. ζώο, θηλαστικό)

Γένος: Κάθε ευρύτερη έννοια που περιέχει στο πλάτος της μία ή περισσότερες στενότερες έννοιες

Είδος: Η στενότερη έννοια που περιλαμβάνεται στο πλάτος ενός γένους (οικία: γένος, δωάρι: είδος)

Ειδοποιός διαφορά: Το γνώρισμα που διαφοροποιεί το πλάτος του προσεχούς γένους και του προσεχούς είδους

3. Συλλογισμοί

Οι συλλογισμοί συνιστούν μια συγκεκριμένοι μορφή επιχειρημάτων, όπου το συμπέρασμα προκύπτει από

δύο προκείμενες προτάσεις της μορφής Υ-Κ και εμπλέκονται τρεις έννοιες

- Το υποκείμενο του συμπεράσματος ονομάζεται **ελάσσων όρος**
- Το κατηγορήμα του συμπεράσματος ονομάζεται **μείζων όρος**
- Ο τρίτος όρος που είναι στις προκείμενες ονομάζεται **«μέσος όρος»**

Σχήματα συλλογισμών

Παραδείγματα

M-K Όλοι οι σκύλοι είναι ζωντανοί οργανισμοί

Y-M Το μπουλντόγκ είναι σκύλος

Άρα Y-K Το μπουλντόγκ είναι ζωντανός οργανισμός

K-M Τα ψάρια δεν είναι θηλαστικά
Y-M Τα δελφίνια είναι θηλαστικά.
Άρα Y-K Τα δελφίνια δεν είναι ψάρια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΕΝΟΤΗΤΑ ΔΕΥΤΕΡΗ: ΛΕΞΕΙΣ, ΝΟΗΜΑ ΚΑΙ ΚΑΘΟΛΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ (ΣΕΛ. 35)

Η αντίληψη του Πλάτωνα

- Ο Πλάτων ονομάζει τις «καθαρές ουσίες» **ιδέες** (π.χ. καθαρή ουσία της λευκότητας).
- Οι ιδέες είναι πράγματα υπαρκτά, ανεξάρτητα από τον αισθητό κόσμο, αιώνια και αμετάβλητα, που μπορούμε να τα προσεγγίσουμε και να τα γνωρίσουμε μόνο με τον νου και όχι με τις αισθήσεις.
- Με αυτόν τον τρόπο ο Πλάτων οδηγείται σε έναν **δυϊσμό**. Θεωρεί ότι υπάρχουν δύο κόσμοι, ο αισθητός κόσμος της εμπειρίας μας και ο κόσμος των ιδεών, που είναι νοητός και υπεραισθητός.

Ο Αριστοτέλης αντιδρά έντονα στη θεωρία των ιδεών του Πλάτωνα

- Πώς είναι δυνατόν, λέει, να υπάρχει ένας τέτοιος, ανεξάρτητος από τον αισθητό, κόσμος; Πού βρίσκονται αυτές οι ιδέες; Πώς είναι δυνατόν να σχετίζονται με τα φυσικά αντικείμενα;
- Ο Αριστοτέλης ονομάζει τα πράγματα ή τις ουσίες αυτές “καθόλου”. Εμείς θα τα ονομάσουμε εδώ καθολικές έννοιες.
- Για τον Αριστοτέλη οι καθολικές έννοιες (τα “καθόλου”) δεν είναι πράγματα ξεχωριστά από τα φυσικά αντικείμενα, αλλά προκύπτουν από αυτά μέσω νοητικής αφαίρεσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΕΝΟΤΗΤΑ ΤΡΙΤΗ: Θεωρίες για την πηγή της γνώσης (σελ. 79)

1. Οι **ορθολογιστές** φιλόσοφοι πρεσβεύουν τα εξής:

I. Η γνώση μας για τον κόσμο προέρχεται από τον ορθό λόγο και στηρίζεται σ’ αυτόν.

II. Τα βασικά στοιχεία της γνώσης μας αναζητούνται στο νου μας.

III. Αυτή η γνώση αποκαλείται **a priori** ή προ-εμπειρική, γιατί φαίνεται να είναι δυνατή πριν ή ανεξάρτητα από οποιαδήποτε εμπειρία.

Πλάτων

- Σύμφωνα με τον Πλάτωνα, η γνώση βασίζεται στην ανάμνηση των ιδεών. Οι ιδέες αυτές υπάρχουν αιώνια και τις έχει αντικρίσει η αθάνατη ψυχή πριν να ενσαρκωθεί στο σώμα.
- Με την κατάλληλη νοητική άσκηση και με τη μελέτη των μαθηματικών η ψυχή μπορεί να γνωρίσει τη βαθύτερη πνευματική πραγματικότητα των ιδεών.
- Ο υλικός κόσμος αποτελεί ατελή αντανάκλαση των αιώνιων ιδεών.

2. Εμπειρισμός

- Οι εμπειριστές υποστηρίζουν ότι η γνώση μας για τον κόσμο προέρχεται από τις αισθήσεις.
- Τα στοιχειώδη δεδομένα του περιβάλλοντος κόσμου αποτυπώνονται, εγγράφονται και καταχωρίζονται στο νου μας μέσα από την αισθητηριακή αντίληψη.
- Αυτή η καταχώριση είναι στιγμή δημιουργίας στοιχειωδών πεποιθήσεων ή ιδεών, απλών δηλαδή παραστάσεων αυτών των δεδομένων.
- Η στοιχειώδης πεποίθηση που πραγματοποιεί την καταχώριση είναι η θεμελιώδης και πρωταρχική γνώση, που αναζητούμε.

Αριστοτέλης: δίνει προτεραιότητα στη λειτουργία του νου για την επίτευξη επιστημονικής γνώσης.

Προϋποθέτει όμως **επαγωγική πορεία:** από το ειδικό, το μερικό ή το συγκεκριμένο στο γενικό, το καθολικό και αφηρημένο.